

תת ביצוע חלב במכסה

דנה מיניס - מועצת החלב
 dana@milk.org.il
 יוסי מלול - משק הבקר והחלב
 hmb-malul@icba.org.il

תופעת אי הביצוע של מלוא מכסת החלב של יצרנים, הנה תופעה ותיקה שיש לה תנודות שנתיות. בשנתיים האחרונות הוחלט במשרד החקלאות ובמועצת החלב לטפל בתופעה ולצמצם אותה מאוד ויש כבר סימנים מעודדים לכוונים חיוביים

טבלה 1. רפתות בתת-ביצוע בשני המגזרים

סה"כ	משפחתי	שיתופי	באי ביצוע
458	407	51	
מעל 10%	141	2	
מעל 20%	50	0	
סה"כ רפתות	772	168	

הבעיות שיוצרת התופעה

- הפרעה לתכנון והגדלת אי הוודאות לגבי היצע בפועל של חלב - הציפייה היא שהיצרן יבצע את מלוא מכסתו ואף יותר, וכך ניתן לתכנן את הענף טוב יותר.
- בשנים שבהן צפוי מחסור בחלב, תת ביצוע בהיקפים גדולים מחריף את המחסור.

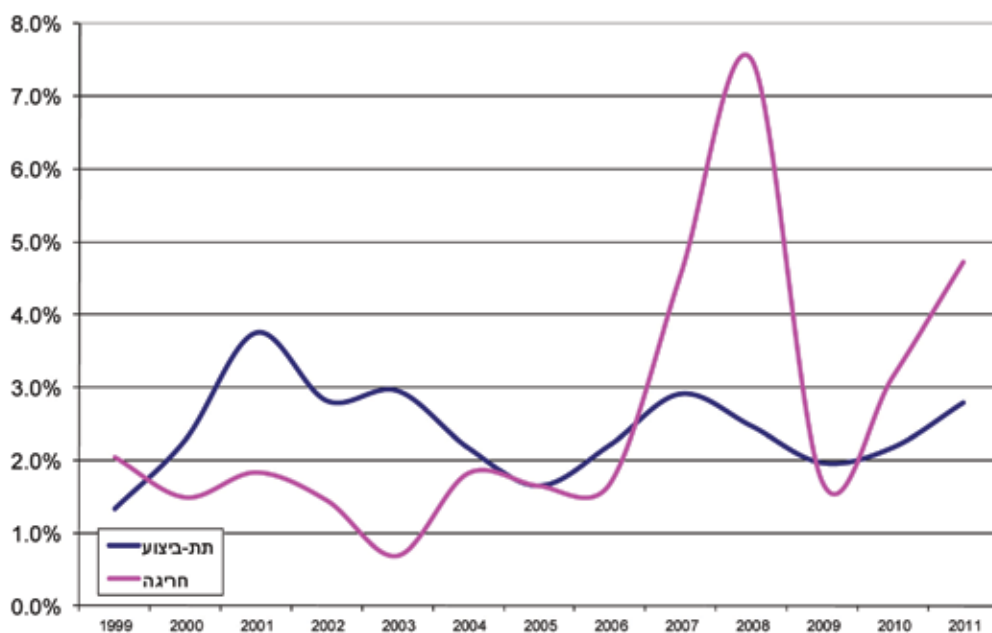
תופעה של אי הביצוע הגיעה לממדים שחייבו התייחסות ממוקדת, מובאים לפניכם נקודות עיקריות שעלו על ידי האנשים שעוסקים בנושא - אפרי רייקין ודנה מיניס ממועצת החלב ודוד נווה וד"ר גבי עדין משה"מ.

ניתוח המצב הקיים והזרכים להתמודדות עם התופעה

היקף הבעיה

- שיעור תת הביצוע במוצע רב שנתי עומד על כ-2.5% מהמכסה המחולקת.
- בשנת 2011 עמד תת הביצוע על 37 מיליון ליטרים שהם 2.8% מהמכסה שחולקה.
- תת הביצוע אופייני יותר לרפתות במגזר המשפחתי. (ב-2011 4.5% במגזר המשפחתי ו-1.5% בקיבוצים).

איור 1. אי הביצוע וחריגות במכסת החלב על פני שנים

EuroTier

התערוכה והכנס החשובים ביותר למגדלי בקר, צאן ועופות

החידושים שיסייעו לכם להרוויח ממשק בעלי החיים

- 145,000 מבקרים שמעוניינים בטכנולוגיות ושיטות חדישות למשק החלב והעופות
- למעלה מ-1,900 מציגים מכל העולם שיציגו על פני 180,000 מ"ר של שטחי תצוגה
- הממשק המלא לגידול בעלי חיים - גידול, הזנה, מבנים, עיבוד ושיווק
- טכנולוגיות מובילות לאנרגיה מתחדשת ואספקת Decentralized Energy

האנובר - גרמניה

13-16 נובמבר 2012

נציג DMAG יורם פלץ

טלפון: 03-6055427, אימייל: hanover@zahav.net.il

www.eurotier.com

כולל

- הגדלת אי השוויון בענף - "האבסורד" הוא שדווקא היצרנים הקטנים אינם ממצים את מלוא פוטנציאל הייצור. מנגד, יצרנים יעילים "נהנים" מאי הביצוע ע"י תמורות גבוהות לחלב העודף.
- פגיעה בפרנסה של יצרנים בתת ביצוע, שגם כך מכסתם קטנה וזקוקים לכל ליטר במכסה.

סיבות אפשריות לתת ביצוע

- יכולת מקצועית (הן בתכנון הייצור והן בביצוע) - יש יצרנים שמתקשים מבחינה מקצועית וגם חסרים בתשתיות בסיסיות לייצור, קיים אצלם חשש מחריגה ומתשלומי קנסות
- תקלות וגורמים חיצוניים (מחלות בע"ח, גלי חום, גנבות וכיו"ב). מספיק פגיעה בפרה אחת או שתיים והיצרן נמצא באי ביצוע - הרגישות של היצרן למצב העדר גבוהה מאוד.
- מגבלות בפוטנציאל הגידול - בשנים שבהן יש הקצאת תוספת מכסה הם לא מסוגלים לבצע אותה ובכך מגדילים את אי הביצוע שלהם.
- חלב נפסד - תופעה יותר שכיחה בקבוצות אלה - התשתיות שלהם ותנאי החזקת בעלי החיים לא ראויים והם סובלים מיותר קנסות ופסילת חלב.

האבסורד" הוא שדווקא היצרנים הקטנים אינם ממצים את מלוא פוטנציאל הייצור. מנגד, יצרנים יעילים "נהנים" מאי הביצוע ע"י תמורות גבוהות לחלב העודף

הצעות לדרכי פעולה ברמה המערכתית

- על רקע המאפיינים המיוחדים של התופעה חשוב להיערך לטיפול בה באופן ישיר וגם בהשפעות שלה על כלל מערכת התכנון והיצרנים האחרים.
- יש להביא בחשבון במודל התכנון וקביעת המכסה הלאומית, תת ביצוע מובנה ברמה זו או אחרת.
- מדיניות הפדיון לחלב עודף א' צריך שיהיה בו מרווח שבו הפדיון אינו מתחת להוצאות הייצור המשתנות, כך שיצרנים לא יתכננו בחסר. השאיפה שתמיד הפדיון לחלב עודף א' יהיה גבוה יותר מההוצאות השוליות לייצור.
- טיפול מנהלתי ע"י ועדת המכסות ביצרנים הנמצאים בתת ביצוע מתמשך (אי הקצאת תוספות ובמקרים חריגים אף גריעת מכסה).
- מתן אלטרנטיבות כלכליות ליצרנים בתת-ביצוע מתמשך (ניוד מכסות).
- תמיכה, הדרכה וליזוי יצרנים המעוניינים לצאת ממעגל תת הביצוע.

מי יכול לעזור באופן ישיר למשקים בשטח?

- הדרכה ועזרה בתכנון הייצור ניתנת כיום על ידי מגוון מערכות שונות שירותים ומשלבות גם הדרכה
- - שה"מ (מצבת כ"א בשה"מ אינה מסוגלת לתת מענה שלם במגזר המשפחתי).
- - רופאי החקלאית.
- - שיאון - עזרה בנושאי טיפוח ופוריות
- - המ"ב - ספר העדר ותכנת נעה.
- - מועצת החלב - מדריכי ממשק החליבה של המערך הארצי לבריאות

גרם לאנשים לתפוס את חומרת הבעיה ורבים מהם השתפרו במהלך 2011. רפתות רבות הבינו את הסיכון בהקטנת המכסה בגלל אי הביצוע. כמחצית מהחברים ברשימה השתפרו בייצור החלב, אם כי רובם עדיין בתת ביצוע.

תרשים זרימה לתהליך - דוד נווה

עשינו סקר במשקים, תחילה עברנו עם המדריכים על הרשימה, זיהינו מי בעל פוטנציאל גבוה לרוץ קדימה ומי עתיד לסגור הרפת או שאינו משתף פעולה עם מערכת ההדרכה (כ-40 רפתות). לכל המשקים שלחנו מכתב שמצבם כרוני ובכוונתנו ללכת לתכנית ולעזרה מקצועית (ולא כספית). 40 המשקים קיבלו מכתב שמציע עזרה (3 משקים נענו בחיוב). 70 המשקים הנותרים קיבלו מכתב שמדריך ייכנס אליהם להכין סקר ומבקשים מהם לשתף פעולה. כל מדריך קיבל 7-9 משקים, אספנו את השאלונים, עברנו ורשמנו את הבעיות והמאפיינים של המשקים. ראינו שונות גדולה מאוד בין המשקים והשפעות חיצוניות שמוסיפות עליהם קשיים: גנבות, בעיות צינון, מחסור במבכירות בשוק, מחלות, בעיות בהזנה, מחסור במקום ועוד.

בשלב זה חולקו 73 המשקים בין גורמי ההדרכה השונים - מדריכי שה"מ קיבלו כל אחד שני משקים לפי האזור, במקומות של בעיות בבריאות העטין ואיכות חלב נכנסו מדריכי מאל"ה. למשקים שעובדים עם מרכזי מזון צוות מדריך מתאם המרמ"ז, וליתרת המשקים הוכנס מדריך במסגרת פרויקט החונכות המקצועית של מועצת החלב.

שיתוף מרכזי המזון - הם מלווים את המשקים באופן יומיומי, מספקים להם את התשומה המרכזית בניהול הרפת. ראינו בהם שותפים טבעיים לשיפור משקיהם והם קיבלו מספר משקים כל אחד להדרכה צמודה.

בנובמבר 2011 התחילו לעבוד במשקים ואלה שמחים שמוגשת להם עזרה וזה אחרי שלב החשדנות הראשונית שמלווה תהליך כזה. כיום המשקים יותר פתוחים ומבינים שהמטרה לשפר אותם ולהביאם לדרך המלך, שיהיו להם הכלים לצאת מתת הביצוע.

ההדרכה יורדת לרמה של הרפתנים בצעדים ממוקדים מאוד, מטפלים בבעיות הספציפיות של כל משק.

העטין ואיכות החלב.

- מרכזי מזון - ממשק הזנה וממשק כללי.
- מחלבות - אנשי השטח של כל מחלבה.
- הדרכה פרטית - אינה נפוצה בענף הרפת.

אמצעים מקצועיים עיקריים שזוהו לסייע

1. הגדלת התנובה לחולבת

- ריבוי חליבות - מעבר לשלוש חליבות ביום
- יישום נכון של ממשק צינון.
- ממשק הזנה תומך תנובות גבוהות.
- שיפור ממשק הפוריות.
- שיפור בריאות הפרות ובכלל זה בריאות העטין.
- טיפוח נכון (טווח בינוני וארוך).
- שיפור התשתיות הפיזיות, תנאי ושטחי השיכון.
- 2. הגדלת העדר (מחייב תשתיות מתאימות)
 - גידול עצמי.
 - קניית נקבות (סיכון לבריאות העדר).
 - צמצום שיעורי היצאה.
 - הארכת התחלובות (לא מומלץ).
- 3. צמצום אירועי הפסדי חלב.

כל האמצעים הללו מחייבים מקצוענות, ויצרנים חלשים זקוקים להדרכה, לליוי ולתמיכה.

יוצאים לפעילות בשטח

עצם העלאת הנושא למודעות, גרם לאנשים לתפוס את חומרת הבעיה ורבים מהם השתפרו במהלך 2011. רפתות רבות הבינו את הסיכון בהקטנת המכסה בגלל אי הביצוע

משרד החקלאות ומועצת החלב החליטו לטפל בנושא באופן אינטנסיבי והמשימה הוטלה על **דנה מיניס ודוד נווה** בליוי של **אפרי רייקין וד"ר גבי עדין**.

היה צריך למפות באופן פרטני את כל היצרנים, לזהות את המאפיינים שלהם ולתת לכל אחד תשובה ממוקדת.

תחילה התבקשה הגדרה של - מהו תת ביצוע - והחלטה הייתה 7% אי ביצוע במשך שלוש שנים רצופות או 15% בשנה האחרונה - 2010. בהגדרה זו נפלו 112 רפתות, בתוכן שלוש רפתות של בתי ספר חקלאיים שהוחלט לא להתמודד איתן בפרויקט.

מכסת המינימום היא 410 אלף ליטר ובקבוצה הזו יש כ-50 משקים.

בקבוצת ה-109 יש רפתות שיתופיות בודדות (שגם בהן לא מטפלים), אך רוב מכריע למשפחתיות בגדלים שונים - מ-250 אלף ועד מיליון ליטר מכסה.

דנה מיניס מספרת על התהליך והממצאים הראשונים שלו שהם אופטימיים למדי:

"יצא מכתב ראשון לרפתנים והתברר שעצם העלאת הנושא למודעות,

פעם בשבוע, ובהמשך זה יורד, תלוי בעונה ובמשק. בפיילוט השתתפו שלושה מדריכים מקצועיים - **רונית פרץ, דודו שפיר וחיים נעימי**. **ארנון אושרי** סקר את רשימת המשקים, זיהה את אלה שרצוי להכניס אליהם מדריך, פנה אליהם והם הביעו עניין לשתף פעולה, התאים להם מדריך ולעתים, הוא אף ליווה את המדריך ועקב אחר החונכות.

דנה, איך את רואה את הפרויקט והסיכוי שלנו להוציא משקים ממצב קשה של אי ביצוע מתמשך?

"המטרה היא להעלות את המקצועיות של הרפתן, לייצר את המכסה ולעבור להיות רווחי. בכך נציל רפתות רבות. בתחילת 2012 מזהים כבר 61 רפתות (שמתוכן 20 רפתות עמדו במכסה או חרגו ממנה) שהראו שיפור עם מוטיבציה גדולה. אני אופטימית על התהליך ובהדרגה נראה תוצאות יותר טובות. יש כמה משקים שמתלבטים אם להישאר בענף ויש כאלה שייכנסו לשותפויות שונות."

הפרויקט נמצא בתהליך ויש סיבות טובות להאמין שחלק מהמשקים אכן יפרשו מהענף ורובם הגדול יבצע שינוי חיובי עם שיפור משמעותי בתוצאות המקצועיות והכלכליות ברפת.

חונכות מקצועית

כבר בשנת 2010 ראינו את הצורך בליווי מקצועי והחלטנו לבצע פיילוט לפרויקט. הגדרנו מסמך עבודה ויצאנו עם תשעה משקים, בשניים מהם היה פחות שיתוף פעולה, בשבעת הרפתות האחרות רואים שיפור יפה, במקצועיות וברווחיות, וכמובן בעמידה במכסה. בשנת 2012 קיבלנו הקצאה כספית מאושרת להמשך פרויקט החונכות המקצועית והמטרה היא להגיע, לפחות, לעוד 25 משקים שיקבלו הדרכה. מדריכי החונכות המקצועית נכנסים למשקים, בהתחלה בתדירות גבוהה

האוניברסיטה העברית בירושלים

קורס שנתי למנהלי רפת

הקורס יתמקד בהקניית ידע בסיסי והעשרה של מנהלי רפתות בתחומי הזנה, רבייה, חליבה, מבנים, מיכון, גידול עגלות, פיטום, ניהול וכלכלה. במסגרת הקורס ישולבו מעבדות וסיורים מקצועיים.

מטרת הקורס: השלמה של ידע בסיסי באנטומיה, פיסיולוגיה, תזונה וממשק של פרות חלב, הכרת שיטות וטכנולוגיות חדשניות בתהליכי היצור, העשרה ועדכון לגבי מגמות עתידיות בענף. בסופו של הקורס יקבל המשתתף כלים טובים יותר ויכולות טובות יותר להתמודדות עם דרישות הניהול של רפת מודרנית.

הקורס מיועד: למנהלי רפתות, לרכזי התארגנויות, למנהלי מרכזי מזון, לרופאים וטרינריים, למדריכים, לאנשי חברות המוכרות תשומות לענף, המעוניינים לבסס ולהרחיב את הידע שלהם בענף. הקורס יועבר ע"י טובי המומחים בענף הרפת.

משך הקורס: הקורס יפתח ב-2 בדצמבר 2012 וימשך כשנה וחצי, אחת לשבוע, בימי א', בשעות אחר הצהריים החל משעה 14:00. הקורס יתקיים בקמפוס הפקולטה ברחובות

לפרטים נוספים והרשמה:
סיגל גולדנר טל': 08-9489709, 08-9489285, פקס: 08-9470171
מייל: sigalg@savion.huji.ac.il

הפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה ע"ש רוברט ה. סמית, רחובות

המדור ללימודי חוץ